

«ФАЛЬКОН'Є», АБО СКЛЯНІ ЦЕГЛИ

Радомський М. Т., викладач

Харківська державна академія дизайну і мистецтв.

Анотація. Пустотілі блоки з кольорового скла дозволяють створювати функціональні світлорозсіюючі вітражі, що мають властивості несучих архітектурних конструкцій. Технологія виготовлення і застосування таких виробів, яка існувала на початку ХХ століття, не втратила актуальності сьогодні. Вивчення історії даної технології склоробства здатне збагатити досвід фахівців в галузі виробництва й застосування скла.

Ключові слова: склоблок, вітраж, технологія

Ключевые слова: стекло блок, витраж, технология

Аннотация. Радомский М. Т. „Фальконье, или стеклоблоки”. Пустотелые блоки из цветного стекла позволяют создавать функциональные светорассеивающие витражи, обладающие свойствами несущих архитектурных элементов. Бытовавшая в начале ХХ столетия технология изготовления и применения таких изделий не утратила актуальности сегодня. Изучение истории данной технологии стеклоделия способно обогатить опыт специалистов в области стекла, его производства и применения.

Ключевые слова: стеклоблок, витраж, технология.

The summary. Radomskiy M. T. «Falcon'e», or glass bricks. Hollow blocks from the color glass allow creating the functional light-scattering stained-glass windows possessing properties of carrying architectural elements. Occured in beginning XX of century the manufacturing techniques and application of such products have not lost urgency today. Studying of history of glass, its manufactures and application, given technologists a rich experience in the field of glass.

Keywords: a block from the glass, stained-glass window, technology.

Постановка проблеми.

Утомлені від нав'язливої технізації третього тисячоліття, фахівці різноманітних областей знань звертаються в минуле, у пошуках простоти, досконалої точності і неповторної краси виготовлених ледь не руками виробів. Прикладів можна навести безліч. Безумовне замилювання викликають виготовлені задовго до наших часів вироби древніх художників, будівельників або просто ремісників.

Зв'язок роботи з науковими програмами. Стаття написана у зв'язку з планом науково-дослідницької роботи кафедри монументального живопису Харківської державної академії дизайну і мистецтв

Ціль роботи. Розглянути особливості застосування так званих склоблоків, до розмаїтих можливостей більш як столітнього використання яких сьогодні повертаються фахівці. Потрібно зазначити, що не завжди в пошуках старовини необхідно оглядатися назад на багато століть. Має сенс вдивитися уважніше в те звичне, що на перший погляд здається незручним або застарілим, якщо не використовується за призначенням.

Аналіз досліджень і публікацій. Скло як матеріал для вітражів не є для України новим або нещодавно запозиченим. Згадування про мистецьку майстерність українських склоробів належить до XVII сторіччя. Цій інформації

присвятив один зі своїх виступів на засіданнях Харківського історико-філологічного товариства в 1890 р. проф. Д. І. Багалей. Він повідомив зокрема, що в документах до історії побутування Острогожського полку є дані про те, як Петро Великий запрошував з України «...ремісників, що виливали скло й наготовлювали кольорові кахлі» [1; с. 11]. Даний факт сповіщає про те, що майстерність і знання українських ремісників про технології склоробства були відомі далеко за межами українських земель. Майстерність склоробів удосконалювалась, технології склоробства уніфікувалися із часом, на зміну окремим ремісникам приходило промислове виробництво.

Згадування перших заводів з виробництва скла на Слобідських українських територіях ставиться до останнього десятиріччя XVII століття. У таблиці Харківського полку за 1722 рік перераховані п'ять скляних заводів: «...скляний завод Данилевського» [2; с. 240], на хуторі при озері Зимівлі; завод «...сотника Дунина скляної гути» у м. Зміїв [2; с. 244]; гутний скляний завод, що належав генералові М. А. Матюшину [2; с. 246]; і «скляний» завод у с. Іванівському, яким володів В. Г. Шидловський. Він був побудований раніше за інших: робітники «...на скляному заводі оселені 30 років тому, доходу від нього 50 руб. Підданих при скляному заводі дворів 21, хат 21, душ 45». Був «скляний завод» у ті часи також у Святогорському Успенському монастирі [2; с. 252].

З кожним роком використання скла ставало усе більше популярним і різноманітним. Застосування скла в різноманітних іпостасях було, у певному змісті, сміливим уособленням передових поглядів. З останньої чверті XVIII сторіччя скло стійко асоціювалося з архітектурною технологією. Скляні куполи й складні скління, зовнішні конструкції і конструктивні елементи, цілі стіни й підлоги – це далеко не повний перелік застосування скла в якості архітектурного конструктивного елемента. Але технологічність виробництва скла в минулому не означала відмови від краси й індивідуальності кожного зі скляних виробів.

Скло, як багато інших природних матеріалів, володіє у свідомості людини певною рефлексією. Інакше кажучи, ми сприймаємо внутрішній код матеріалу як вироблений роками умовний рефлекс нашої підсвідомості. Прозоре скло найчастіше асоціюється зі світлом, блискотіння його відблисків нагадує про сонце й безхмарне небо. Організуючи простір, і архітектор, і дизайнер уміло оперують цією особливістю скла, вирішуючи нелегкі функціональні й художні завдання. Не випадково, імовірно, що перший, виданий в 1925 р. в Україні, підручник по вітражу написаний саме архітектором [5; с. 1].

Стаття виконана за планом НДР ХДАДМ.

Результати дослідження.

Сучасні архітектори й дизайнери використовують кольорове скло не рідше, а можливо, частіше й більше, ніж їхні попередники. При цьому найбільшими областями застосування кольорового скла є декоративні або функціональні плоскі й, рідше, об'ємні (багатошарові) вітражі. У дійсній статті ми опишемо технологічні й функціональні особливості багатошарового

кольорового скління, виробленого за допомогою литих пустотілих кольорових скляних блоків.

У західноукраїнському місті Івано-Франківську кольорові об'ємні склоблоки, служать уже більше ста років, освітлюючи сходові прольоти малоповерхових будинків розсіяним кольоровим світлом. У великих містах з високою поверховістю забудови вимити склоблоки зовні складно. Покриті столітнім шаром пилу вони сприймаються дивним темним рельєфом стіни, у тім місці, де очікуєш побачити вікно. Можна констатувати, що кольоровий об'ємний склоблок є не тільки рідкістю в багатоповерховому міському середовищі, але й деяким анахронізмом.

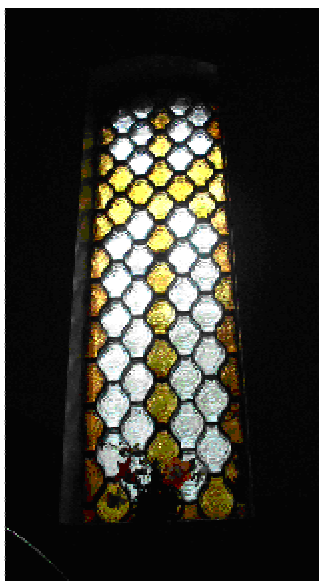
Темні непрозорі, часто розбиті склоблоки у величезних віконних отворах непрацюючих заводів не викликають ніяких асоціацій ні з мистецтвом, ні з дизайном, ні із чарівним кольоровим світлом, яке ллється крізь орнаментальні вікна готичної архітектури.

В останнє десятиріччя ХХ в. і теперішній час у спеціальній періодичній пресі з'являються статті про застосування дизайнерами склоблоків у сучасному офісному та жилому середовищі. За словами авторів, «...У житловому інтер'єрі, завдяки унікальним фізичним і декоративним якостям...» застосування склоблоків увижається досить широким – від світового настінного панно до несучого конструктивного елемента архітектури. Фото елегантних сучасних перегородок із блоків кольорового скла є підтвердженням сказаному вище.

Використання блоків із прозорого кольорового скла в якості функціонального вітражу залучило нашу увагу тим, що технологія, поступово втрачаючись, розвивається, щоправда, у трохи іншій, збідненій масштабами якості. На цьому моменті варто зупинитися докладніше.

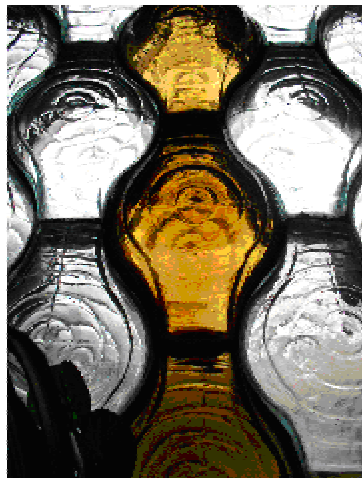
По-перше, які скло блоки встановлені у Івано-Франківську? Звертаючись до енциклопедії [n] початку ХХ століття знаходимо докладний опис обговорюваних скляних виробів з досить докладним кресленням основних їхніх видів. Це так називані «фальконьє», – різновид скляних цегл, які завдяки пустотілості й опуклій східчастій формі чудово переломлювали й розсіювали світло. Виготовлені зі скла насичених кольорів, вони створювали в площині стіни незвичайну кольорову мозаїчну структуру, збагачену власною світлотінню. Шви між блоками практично не були помітні, вони губилися в складному кольоровому рельєфі.

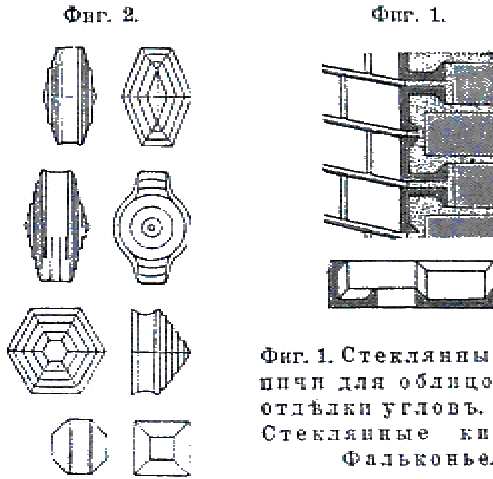
Розглянемо особливості так званих склоблоків, до розмаїтих можливостей застосування яких сьогодні повертаються фахівці. Склоблоки, пропоновані сьогодні, прості. Вони квадратні в плані, а в об'ємі являють собою паралелограм, не маючи виступаючих вершин, як у «фалькон'є». У них тільки дві «працюючі» поверхні, декоровані невисоким рельєфом. Поверхні бокових сторін сучасних склоблоків повністю входять у розчин сполучного шва. З переліченого устae, що склоблоки з минулого цікавіші як з погляду сучасної комбінаторики, так і з точки зору функціональності, бо завдяки більшій кількості граней (8) і більш складному, (ромбовидному), у порівнянні із квадратом, перетину, вони мають більші світлорозсіювальні якості.

- Склянки «Фалькон» . 1. Вид з боку інтер'єру (освітлене пано вітражу)
 2., 3. Зовнішній вигляд вітражу в різних ракурсах
 4. Фрагмент, крупний план.

Вітраж в буд. дитячого садку-яслів №6
 Івано-Франківськ, вул. Тарнавського буд. 16

Фиг. 1. Стекланные кирпичи для облицовки и отделки угловъ. Фиг. 2. Стекланные кирпичи Фальконье.

Висновки. Наведеним прикладом хотілося б указати на необхідність більше уважної й професійної оцінки досягнень технологій і виробів минулого. Вони здаються простими, але на сьогоднішній день виявляються продуманими і функціональними, відповідаючи самим складним принципам і причепливим вимогам сучасності.

Перспективи подальшого дослідження. На наш погляд можливості використання кольорового скла настільки ж різноманітні, наскільки мало вивчені з погляду технології їхнього сучасного застосування. Розглянувши простий приклад створення світлорозсіювальної кольорової рельєфної мозаїчної структури за допомогою склоблоку початку ХХ століття, можливо продовжити дослідження теми, вивчивши й інші аспекти систем, створюваних з кольорового скла в минулому, як недавньому, так і досить далекому

Література:

1. Багалеї Д. І. О новых материалах для истории местного края // Сборник Харьковского Историко-филологического общества; Т. II, – Х.: Типография К. П. Счасни, 1890. – С. 11.
2. Багалеї Д. І. Материали для истории колонизации и быта степной окраины Московского государства (Харьковской и от части Курской и Воронежской губ. в XVI-XVIII столетии) / собр. и ред. Д. И. Багалеєм. – Х.: Изд. Историко-филологического о-ва при Харьковском Университете; Т. I, – 1886. – 358 с.
3. Розенфельд М. О пользе, прочности и красоте стекла / Ватерпас. – №4(35), 2001. – С. 44-49.
4. Южаков С. Н. Большая энциклопедия / ред. С. Н. Южаков; в XX Т., – Т. XVIII. – С.-Петербург: «Просвещение», 1904, – С. 24.
5. Дашкевич, М. Витраж: учебники для школ фабзавуча. Техника, технология. М. Дашкевич Строительное искусство, вып. 6; – Х.: Держ. видавництво України // Пламя, – Х., – №8 май, 1925 – С. 1.

Надійшла до редакції 31.03.2009